

ХАРКІВ НА ШЛЯХУ ДО ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ: СУЧАСНІ ІНІЦІАТИВИ

Храмцова Д. О.

Наук. керівн.: к. філос. н., доц. **Щербина М. М**

Державний вищий навчальний заклад

«Харківський коледж текстилю та дизайну»

Людина є найвищою соціальною та конституційною цінністю в Україні. Ідея прав та свобод людини, що є невід’ємними та природними, та базуються на принципах *гідності* та *рівності* знайшла закріплення у більшості конституцій сучасних демократичних держав. Але, перефразовуючи С. де Бовуар, коли особистість, яка від народження є людиною, в процесі соціалізації *стає* саме *жінкою*, теорія прав дає збій. В Україні утворився розрив між теорією і практикою прав жінки як прав людини: формально визнані, вони не завжди втілюються в життя [1].

Метою роботи стало: розглянути основні порушення гендерної рівності в Україні та на основі їх проаналізувати харківські ініціативи, які працюють на досягнення гендерної рівності. Юридично в законодавстві нашої країні прописано рівність чоловіків та жінок. Ми розглядаємо права жінки як права та свободи людини, що повинні бути визнаним стандартом у політичній, економічній, соціальній та культурній сферах. Це сформульовано у Конституції України та міжнародних документах. 5 вересня 2017 року Уряд України представив національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові вимоги для досягнення цільових показників майбутнього міжнародного розвитку, що були ухвалені ООН. П’ята строка – забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат [2]. Але дослідниці/ки пишуть про декларативний характер рівності. Дискримінація руйнує основи демократії, призводить до порушення жіночих прав [3]. Індекс гендерного розриву 2016 був опублікований на світовому економічному форумі, із рейтингом країн світу за показником рівноправності. Дослідження охопило 144 країн. Україна посіла 69 місце [4]. Дослідження «Гендерна проблематика та її актуальність в українському суспільстві»

виявило, що, якщо прийняти увесь масив дискримінаційних фактів за 100%, на чоловіків припадає 24% [5]. Відповідно до даних Держ.стат.служби (2016 рік), жінки отримують на 36,5% меншу зарплатню, ніж чоловіки при рівних посадах та навичках. За іншими дослідженнями, цей розрив ще більший: так, в бізнес секторі в 2015 році він становив 41%; на позиціях топ-менеджера, старшого спеціаліста чи керівника групи жінки отримують лише 58% від зарплати чоловіка [6]. Це посилює феномен «скляної стелі». До того ж, сьогодні жінкам заборонено доступ до 485 професій [7]. За статистикою Нац. поліції, кількість звернень до поліції за фактами насильства в сім'ї – близько 130 тисяч у рік, потерпілі – переважно жінки. Кримінальної відповідальності за таке насильство не встановлено, системи комплексної та негайної допомоги жертвам домашнього насильства не створено... Стамбульська конвенція досі не ратифікована через спротив Ради Церков. Нажаль, ми бачимо наслідки відсутності належного законодавства та практики запобігання домашньому насильству. З 300 судових рішень щодо насильства в сім'ї, проаналізованих «Ла Страда-Україна», в 109 випадках порушники не були притягнуті до відповідальності, в 28 випадках – не були покарані через неправильно складений протокол, а в 13 випадках – через пропущення строку передачі протоколу до суду [8].

Стереотипні уявлення про жіночі й чоловічі ролі впливають на розподіл репродуктивної праці, яка переважно падає на жінок. Стереотипи й норми мають міфологічне походження, можуть бути інтерпретовані як міфологічні елементи тому, що вони часто несвідомо впливають на поведінку індивідів як частину імпліцитної складової культури; відтворюють зразки наслідування, що базуються на переконанні: «так робилося споконвіку». Відбувається явне і неявне навчання образам належного, гендерним стереотипам та ролям [9, 10]. Це безпосередньо впливає на повсякденність людей. За даними Європейського соціального дослідження 2008 року, в Україні була найбільша з європейських країн частка респондентів, що вважають: «жінка мусить бути готовою менше працювати на оплачуваній роботі, щоб приділяти більше уваги сім'ї». З цим твердженням погодилися 75% опитаних українців: 43% цілковито, 32% радше погодилися. 64% респонденток повністю погодилися з

твердженням, що для реалізації себе як особистості жінка має стати матір'ю та виховувати дітей. Водночас респондентки продемонстрували егалітарні погляди на роль тата. 79% опитаних погодилися з твердженням, що «тати можуть так само піклуватися про дітей, як і матері», а 80% – із тим, що «чоловіки мають брати таку саму відповідальність за побут та виховання дітей, як і жінки» [11]. Тому можна сподіватись на поступові зміни стереотипів та суспільних практик.

Спираючись на праці Н. Самолюк, Г. Юрчик, О. Стрельник та Т. Марценюк, ми зробили висновки: для України характерний високий рівень гендерної асиметрії на ринку праці; населення поступово стає більш егалітарним і підтримує ідею забезпечення рівних прав і можливостей для чоловіків і жінок у суспільстві; успішне впровадження і регулювання гендерних відносин у суспільстві передбачає утвердження цінності гендерної рівності як в суспільстві загалом, так і різних його інституціях зокрема; наслідком того, що гендер істотно визначає життєві шанси, виникають значні розбіжності між формальним і реальним статусом жінок і чоловіків у суспільстві [12, с.9; 13, с.51] Таким чином, виявлено такі проблеми, як гендерна дискримінація на ринку праці (розрив в оплаті, «скляна стеля», тягар репродуктивної праці, заборона певних професій); домашнє насильство; сексизм та стереотипізація. Тепер розглянемо основні гендерні ініціативи Харкова за останні декілька років та проаналізуємо, на вирішення яких проблем вони можуть впливати.

Міфологема «студентського міста» невід'ємна від свідомості харків'ян/ок. І активність вишів стала поштовхом для «гендерного прориву»: саме у Харкові в 2012 році з ініціативи Харківського обласного гендерного ресурсного центру зародилася ініціатива створення Всеукраїнської мережі осередків гендерної освіти у ВНЗ. Зараз ЦГО є у більшості вишів міста та у єдиному коледжу – Харківському коледжу текстилю та дизайну. Саме вони є ініціаторами і виконавцями більшості гендерних ініціатив міста Мережа допомагає створенню інформаційних ресурсів з гендерної проблематики для учасниць/ків освітнього процесу; поширенню знань шляхом розробки та впровадження новітніх соціально-педагогічних, інформаційно-просвітницьких та навчально-виховних технологій; підвищенню рівня обізнаності студентської молоді з гендерних

питань; вивчення, вдосконалення та розповсюдження відповідних гендерних технологій та методик з метою впливу на спрямованість та зміст освітньо-виховного процесу в навчальних закладах; зосередженню громадської уваги та уваги засобів масової інформації за допомогою проведення інформаційних кампаній, розробки та розповсюдження соціальної реклами за підтримки соціальних служб міста. Важливими ініціативами були: проекти ХНУМГ ім. О.М.Бекетова з гендерної урбаністики, направлені на підвищення рівня поінформованості молоді у питаннях гендерної політики міст для формування активної позиції щодо впровадження кращих гендерних практик у територіальний розвиток громади Харкова, організація конференції «Гендерна політика міст: історія та сучасність» та конкурсу молодих вчених [14]; міжнародна конференція , «Гендер. Екологія. Здоров'я» та проекти ХНМУ, присвячені проблемам гендерної медицини (гендерні аспекти здоров'я та медицини, нові репродуктивні технології, анти-ейджинг, тощо) [15]; ініціативи з гендерної демократії в УІПА; міжнародний арт-проект з жіночої історії у ХКТД для Гендерного музею [16] тощо. Нам здається, що так потрохи долаються гендерні стереотипи у Харкові, надаються нові навчальні, тренерські, волонтерські та робочі можливості.

Одним з найзначущих кроків на шляху впровадження гендерної рівності стало створення у 15-го січня 2015-го року у місті Харкові *Центру Гендерної культури* [17]. У діяльності Центру використовуються інтерактивні форми роботи: тренінги, форум-театр, креативні майстерні, екскурсії, відеоклуби, відкриті дискусії, майстер-класи, школи для тренерів. Місія Центру – ідея навчання протягом життя. Це – місце, де кожна людина, незалежно від статі, віку, роду занять, соціального стану, беручи участь у різноманітних індивідуальних, групових і масових заходах, зможе отримати базові гендерні знання. *Gendermuseum*, перший і єдиний в Україні гендерний музей – Музей жіночої та гендерної історії, який існує з 2008 року, зараз є структурним підрозділом Центру Гендерної культури. Там можна побачити жіночу історію і як історію повсякденності, і як надихаючі біографії науковець, художниць, письменниць, винахідниць, які представлені на полотні арт-проекту «Beading the Womantory», зрозуміти вклад жіноцтва, зокрема численних

військовослужбовець, у захист країни (так званий «Невидимий батальйон»), тощо. [18]

Гендерний інформаційно-аналітичний центр «КРОНА» реалізує проекти з неформальної освіти для педагогів та пропонує онлайн-курс для журналістів. З 2003 року видає електронний журнал «Я» зі статтями на гендерну тематику.

Притулок для жертв домашнього насильства. Нажаль, в Харкові відкрито (*грудень 2016*) лише один притулок, але він зараз єдиним в Україні, що виконаний за міжнародними стандартами (Ла Страда повідомляє про близько десяти притулків в Україні, переважно в Києві) Але сподіваємося, що це – початок системи захисту від гендернообумовленого насильства.

Форуми, конференції та круглі столи, які привертають увагу суспільства до гендерних проблем. Окрім вже згаданих конференцій, що були організовані Центрами Гендерної Освіти в нз, є й загальноміські. 7 липня 2017 року у Харкові пройшов Перший міжнародний Гендерний форум, в якому приймали участь перші особи держави, представники/ці посольств Австралії, Польщі, Словенії в Україні, представники/ці структур Євросоюзу, вчені, політики/ні, бізнес-спільнота та громадські діячі/ки. Обговорювалися сучасні тенденції гендерної проблематики в Україні та Європі, гендерне питання в період збройних конфліктів, участь жінок і чоловіків у прийнятті управлінських та громадських рішень. Щоберезня з 2015 року в Харкові проходить Тиждень жіночої солідарності, що представляє собою лекції, мистецькі акції, відкриті дискусії, круглі столи, присвячені темі рівноправ'я. Тиждень жіночої солідарності - 2017 був присвячений темі економічної рівності. 18–20 серпня 2017 року ті ж організаторки створили Форум «Сучасна сім'я: традиції та варіації», темою якого стали питання еволюції сім'ї, гендерних ролей і традицій сучасної сім'ї, ненасильницьке спілкування.

Отже, як ми бачимо, Харків вирішує проблеми гендерної нерівності перш за все шляхом освіти, відкритих наукових та громадських дискусій, просвітництва. Сподіваємося, що ці ініціативи призведуть до зміни повсякденних стереотипів, допоможуть усунути сексизм та мізогінію та виростити у покоління центеналів взаємоповагу, толерантність та рівність.

Література

1. Чабах О. М. Соціально-правовий захист прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/10974/1/Чабах%20О.М..PDF>
2. Цілі сталого розвитку 2016-2030 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.
3. Гендерна рівність в Україні (національні особливості) [Електронний ресурс] / Ю. В. Івченко // [Філософські та методологічні проблеми права](#). - 2013. - № 1-2. – С. 52-59. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2013_1-2_8
4. Індекс гендерного розриву-2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua/analytika/indeks-gendernogo-rozryvu-2016>.
5. Експерти заявляють, що українське суспільство недооцінює валідність гендерних питань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://press.unian.ua/press/2131936-eksperti-zayavlyayut-scho-ukrajinske-suspilstvo-nedootsinyue-vajlivist-gendernih-pitan.html>
7. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/gdn/Szp_ed/Szp_ed_u/Szp_ed_2016_u.html
8. Топ 10 порушень прав жінок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://humanrights.org.ua/material/top10_porushen_prav_zhinok_v_ukrajini_g_arjachi_fakti
9. Для жінок, які постраждали від домашнього насильства, організували курси перукарів та колористів [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://uacrisis.org/ua/61064-beauty-for-better-life-loreal>
10. Щербина М. М. Опыт общения: коммуникативный опыт повседневности / М. М. Щербина. // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Сер. Теорія культури і філософія науки вип. 50. № 1092 . – 2014. – С. 170–174.
11. Турбота як робота. Уривок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.pravda.com.ua/society/2017/06/17/224736/>

12. Оксамитна С., Марценюк Т. Гендерні відносини в Українському суспільстві у сфері політики [Електронний ресурс] – – Режим доступу : –
Режим доступу : <http://www.npu.edu.ua/media/kunena/attachments/legacy/files/17.pdf>
13. Стрельник О. О. Гендерна нерівність та соціальний статус жінки в сучасному українському суспільстві : Автореф. дис. канд. соціол. наук : 22.00.01 / О. О. Стрельник; ХНУ ім. В.Н.Каразіна. - Х., 2003. - 20 с. - укр.
14. Гендерний центр ХНУМГ ім. О.М. Бекетова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gc.kname.edu.ua>
15. Центр Гендерної Освіти ХНМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1942%3A2014-05-27-12-18-15&catid=45%3A2014-05-27-12-13-27&Itemid=12&lang=uk
16. Проект «Жіноча історія у бісері»/ «Beading the Womantory» [Електронний ресурс] – <http://www.genderculturecentre.org/proekt-zhinocha-istoriya-u-biseri-beading-the-womantory/>
17. Центр Гендерної Культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.genderculturecentre.org>
18. Музей Гендерної та Жіночої Історії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gendermuseum.com>